

Recenzje

Wojciech Giza*

Refleksja na temat książki *Społeczna Gospodarka Rynkowa – Ordoliberalizm a nieład współczesnego świata*, red. Elżbieta Mączyńska, Piotr Pysz, Maria Urbaniec, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne i Fundacja Konrada Adenauera, Warszawa 2023

Recenzowana monografia wpisuje się w szeroki nurt refleksji nad gospodarką rynkową w perspektywie społecznej gospodarki rynkowej i ordoliberalizmu. Współpraca polskich i niemieckich badaczy sięga swoimi korzeniami początku lat 90. XX w. To wówczas zainicjowane zostały polsko-niemieckie seminaria we Vlotho nad Wezerą, w ramach których dyskutowano podstawowe założenia nie tylko gospodarki rynkowej, ale również wolnego i opartego na odpowiedzialności społeczeństwa. Seminaria te miały interdyscyplinarny charakter, skupiając obok ekonomistów także filozofów, politologów i przedstawicieli innych nauk społecznych. Taka też – interdyscyplinarna – jest monografia, w której wyodrębniono trzy zasadnicze części. Pierwsza z nich zatytułowana *Społeczna Gospodarka Rynkowa w teorii ekonomii* zawiera cztery rozdziały

autorstwa: P. Pysza i A. Jurczuk; M. Miszewskiego; G. Szulczewskiego; A. Ząbkowicz. Druga część *Ekologiczny wymiar Społecznej Gospodarki Rynkowej* obejmuje sześć rozdziałów przedstawionych przez: J. Wandela, J. Famielec; A. Szplita; K. Kamińską; E. Kulińską-Sadłochę; E. Skąpską. Ostatnią, trzecią część *Dylematy i kierunki rozwoju Społecznej Gospodarki Rynkowej*, obejmującą pięć rozdziałów, przygotowali: M. Moszyński; G. Milbradt; M. James; E. Zeman-Miszewska; E. Gostomski. Autorzy reprezentują oprócz polskich ośrodków naukowych ośrodki z Niemiec i Stanów Zjednoczonych. Zapewnia to szerszą perspektywę analityczną wielowymiarowości badanego zjawiska oraz pogłębioną ocenę uzyskanych wyników z perspektywy międzynarodowej.

W pierwszej części monografii odnajdujemy rozważania mające na celu uchwycenie istoty społecznej gospodarki rynkowej. Jej autorzy P. Pysz i A. Jurczuk budują narrację, pokazując sprzeczności, z jakimi

* Dr hab. Wojciech Giza, prof. UEK – kierownik Katedry Mikroekonomii, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

mierzą się ci, którzy próbują zaproponować holistyczne rozwiązanie dla gospodarki rynkowej. Jednym z najważniejszych postulatów tej części pracy jest przeorientowanie sposobu myślenia o przestrzeni gospodarczej z krótkiego okresu na długi. Koresponduje to z instytucjonalnymi postulatami ordoliberalizmu. Stanowi również głos sprzeciwu wobec dominującej obecnie dyskrejonarnej polityki gospodarczej, zorientowanej na maksymalizację korzyści określonych grup społecznych, kosztem realizacji polityki opartej na jednoznacznie definiowanym zbiorze wartości. W tekście M. Miszewskiego na pierwszym planie znajduje się dychotomia ukazująca przenikanie się płaszczyzny ontologicznej – poświęconej refleksji na temat tego, czym jest ekonomia, i uwag epistemologicznych, w ramach których autor poddał krytyce założenie racjonalności podmiotów gospodarczych. M. Miszewski, konkludując, stawia odważną i nieco kontrowersyjną tezę, że obecny stan dyskursu ekonomicznego zmierza do mitologizacji nauki, jaką jest ekonomia. W podobnym tonie jak M. Miszewski wypowiada się G. Szulczewski, który wyjaśnia swoje stanowisko, pokazując metaforyczny charakter narracji ekonomicznej, a także zakorzenienie teorii ekonomii w mechanistycznej wizji świata. Akcentując ukryty pod postacią założeń teoretycznych багаż filozoficzny ekonomii, akcentuje jej humanistyczny wymiar. Ostatni rozdział pierwszej części monografii, pióra A. Ząbkowicz, ma nieco odmienny charakter od opracowań go poprzedzających. Autorka, łącząc narrację zaczerpniętą z historii gospodarczej Niemiec lat 50. i 60. XX w. z analizą modeli kapitalizmu, przedstawiła interesujące studium przypadku, pokazujące mechanizm kształtowania się negocjacji płacowych przyjmujących zinstytucjonalizowaną postać systemu społecznej gospodarki rynkowej.

Druga część monografii ma charakter diagnozy zagrożeń, z jakimi zmagają się współcześnie systemy społeczno-gospodarcze. Autorzy tej części monografii jako główne zagrożenie stabilności systemu społeczno-gospodarczego uznali wyzwania ekologiczne. J. Wandel pokazuje znaczenie warstwy retorycznej w dyskursie ekonomicznym. Dostrzega analogie pomiędzy użytym przez ordoliberalów dla doprecyzowania istoty gospodarki rynkowej określeniem „społeczna” a współcześnie stosowanym określeniem „ekologiczna”. I w jednym, i w drugim przypadku mamy do czynienia z zagadnieniem dotyczącym przenikania się narracji ekonomii pozytywnej z postulatami ekonomii normatywnej. W podobnym tonie argumentuje również J. Famielec. Nić przewodnią jej rozumowania stanowi argumentacja stanowiąca odpowiedź na pytanie: czy Sozial-Ökologische Marktwirtschaft można wyrażać i opisywać tym, co w dorobku akademickim nazywa się ekologizacją? Autorka udziela odpowiedzi na to pytanie, prezentując model ekologizacji społecznej gospodarki rynkowej. Poszerzenie perspektywy

ekonomicznej o aspekty zarządzania zielonym środowiskiem zaproponował A. Szplit. Z kolei K. Kamińska przeniosła rozważania dotyczące ekologii i ekonomii na płaszczyznę międzynarodową, skupiając szczególną uwagę na doświadczeniach niemieckich i implementacji Europejskiego Zielonego Ładu. W implementacji proekologicznych rozwiązań kluczowe zagadnienie dotyczy sposobu finansowania tych inicjatyw oraz roli sektora bankowego. Te wątki znalazły odzwierciedlenie w rozdziale autorstwa E. Kulińskiej-Sadłochy. Ostatni rozdział tej części monografii poświęcony został sferze usług, które E. Skąpska analizuje w kontekście wyzwań ekologicznych.

Trzecią część monografii otwiera tekst M. Moszyńskiego. Autor buduje swoją argumentację na dychotomii ładu i nieładu, pokazując wyzwania, przed jakimi staje gospodarka światowa w obliczu szoków egzogenicznych: pandemii COVID-19 i wojny w Ukrainie. Z kolei G. Milbradt zawęza swoje obserwacje do analizy konsekwencji gospodarczych, a w szczególności rynku energetycznego Niemiec. M. James zaproponowała spojrzenie na sankcje międzynarodowe nakładane na Rosję. Autorce udało się pokazać złożoność interakcji politycznych i ekonomicznych, które mogą służyć do rozwiązania poważnych kryzysów międzynarodowych. Odmienną perspektywę od wcześniejszych ujęć zaproponowała E. Zeman-Miszewska, poddając analizie metakategorie, jakimi są wolność i odpowiedzialność. Ich odniesienia do dyskursu ekonomicznego autorka dokonała przez ekonomiczną kategorię suwerenności konsumenta. Ostatni rozdział zaprezentowany przez E. Gostomskiego stanowi próbę spojrzenia w przyszłość widzianą w optyce ładu gospodarczego proponowanego przez ordoliberalów. Wizja ta została nakreślona przy uwzględnieniu wyzwań nie tylko społecznych, ale również ekologicznych, które w pracach twórców społecznej gospodarki rynkowej i ordoliberalizmu w latach 50. i 60. XX w. nie doczekały się głębszej analizy.

Jednoznaczna konkluzja dotycząca tak wielowątkowej monografii nie jest łatwa do sformułowania. Tym, co przebijają niemal ze wszystkich tekstów, jest głęboka troska autorów o świat, w którym żyjemy. Jest on daleki od postulowanego przez ordoliberalów ładu gwarantującego stabilność w sferze gospodarczej i społecznej. Dlatego też warto przyłączyć się do głosów, które wybrzmiały w tej pracy i których celem jest poszukiwanie rozwiązań umożliwiających zrównoważony rozwój. Wielki filozof oświecenia G.W. Leibniz stwierdził, że świat, w którym żyjemy, jest najlepszym z możliwych. Zapewne tak jest, gdyż jest on jedynym ze znanych nam światów. Dlatego tak ważne jest, aby potraktować poważnie głosy badaczy przedstawione w tej monografii i być może przyłączyć się do trwającej aktualnie dyskusji na temat kształtu współczesnych modeli kapitalizmu. ■